

CZU: 343.452:070-051

SECRETUL PROFESIONAL AL JURNALISTULUI ÎN VIZIUNEA LEGII PENALE ȘI A JURISPRUDENȚEI CtEDO

Lilia GÎRLA

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul acestui demers științific sunt elaborate unele soluții privind protecția juridico-penală a secretului profesional al jurnalistului. Fundamentarea cadrului conceptual preconizează optimizarea cadrului incriminator prin formularea unor sugestii *de lege ferenda* menite să îmbunătățească substanțial dreptul penal al Republicii Moldova. Astfel, am demonstrat că norma juridico-penală cu privire la încălcarea inviolabilității vieții personale, în conformitate cu alin.(1) art.177 CP RM, nu oferă protecție suficientă informației obținute, păstrate sau prelucrate în regimul secretului profesional, deoarece aceste date confidențiale sunt ocrotite în regimul secretului personal sau familial, care îi aparține deținătorului primar, pe când secretul profesional presupune că acesta este administrat de către deținătorul secund (specialistul care a obținut informații confidențiale în legătură cu exercitarea atribuțiilor sale profesionale).

Cuvinte-cheie: *secret profesional, informație confidențială, date personale, lege penală, viață privată, culegere ilegală, divulgarea datelor confidențiale, consimțământul persoanei.*

PROFESIONAL JOURNALIST SECRECY IN CRIMINAL LAW AND ECHR CASELAW

In the realm of this scientific message are elaborated some solutions concerning criminal law protection of professional journalist secrecy. The conceptual framework envisages optimizing the incriminating construction by formulating some suggestions *de lege ferenda* aimed to improve substantially Criminal law of the Republic of Moldova. The author demonstrated that the criminal legal norm concerning the violation of inviolability of privacy provided by paragraph (1) article 177 of the Criminal code, doesn't offer sufficient protection to the data obtained, stored or processed in the professional secrecy regime, because those confidential data are protected in the regime of personal or family secret which belongs to the primary owner, while the professional secrecy assumes that this kind of secrecy is administrated by the secondary owner (the employee who obtained the confidential data in connection with the execution of his/her professional competences).

Keywords: *professional secret, confidential information, personal data, criminal law, privacy, illegal collecting, divulgation of confidential data, consent of the person.*

Introducere

Pe lista secretelor profesionale este înscris și secretul profesional al jurnalistului sau secretul profesional al redacției. La nivel internațional, Protecția sursei de informare – a jurnalistului – este asigurată de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (art.10) și de alte acte. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat că absența unei asemenea protecții ar putea descuraja *sursele ziaristilor* de a ajuta presa ca publicul să fie informat asupra unor probleme de interes general [1, p.340].

Considerăm că norma juridico-penală cu privire la încălcarea inviolabilității vieții personale prevăzută la art.177 CP RM – *culegerea ilegală sau răspândirea cu bună știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei* – nu oferă protecție corespunzătoare și suficientă informației obținute, păstrate sau prelucrate în regimul secretului profesional, deoarece aceste date confidențiale sunt ocrotite în regimul secretului personal sau familial, care îi aparține deținătorului primar, pe când secretul profesional presupune că acesta este administrat de către deținătorul secund (specialistul care a obținut informații confidențiale în legătură cu exercitarea atribuțiilor sale profesionale).

Scopul urmărit în acest articol constă în elaborarea unor soluții optime privind protecția juridico-penală a secretului profesional al jurnalistului prin fundamentarea cadrului conceptual, având ca rezultat optimizarea cadrului incriminator prin formularea unor sugestii *de lege ferenda* menite să îmbunătățească substanțial dreptul penal al Republicii Moldova, ceea ce ar permite aplicarea corectă și univocă a legii penale în materia asigurării regimului secret al informației confidențiale protejate.

Secretul profesional este denumirea generică a secretelor protejate de lege, a căror respectare este determinată prin caracterul de încredere al profesiilor specifice și al unor activități specifice. Protecția secretului profesional începe din momentul obținerii de către deținător a datelor confidențiale din partea beneficiarului, în unele

cazuri din momentul încheierii contractului dintre beneficiar și deținător care posedă astfel de date confidențiale, în cazul în care protecția secretului profesional nu este stabilită de normele de drept [2, p.195].

Conținutul secretului nu este conținutul unei simple informații, ci al informației confidențiale. *Confidențialitatea informației* presupune caracterul secret al acesteia, necunoașterea acesteia de către un cerc larg de persoane; luarea de măsuri speciale de către posesorul respectivei informații pentru asigurarea protecției acesteia de la divulgare; exprimarea informației într-o formă obiectivă; posibilitatea încălcării drepturilor și a intereselor legitime ale posesorilor de informație, precum și cauzarea de prejudicii în caz de divulgare a datelor confidențiale [Ibidem].

Secretul vieții private constituie un tip de sine stătător al informației confidențiale, însă, în unele cazuri, când astfel de informații sunt transmise altor subiecți pentru păstrare și uz, ele dobândesc un alt statut (statutul secretului bancar, fiscal, medical, notarial sau secretul corespondenței etc.) fără ca să-și piardă statutul primar al secretului vieții private.

Articolul 177 CP RM conține o normă penală generală ce prevede răspunderea penală pentru *divulgarea diferitelor tipuri de secrete personale și familiale, fără consimțământul proprietarului acestor date*. Această normă asigură protecția secretului vieții private în regim de secret primar, pe când regimul secretului profesional în care poate fi asigurată protecția secretului vieții private devine unul secundar, în miezul căruia se află datele confidențiale cu caracter personal (date cu privire la o persoană identificată sau identificabilă ce se referă la aspecte sensibile ale vieții ei personale sau de familie). În acest context, autorul C.Moțoc susține, corect: „În cazul în care informația secretă constituie grija persoanei care o deține, ea se recunoaște a fi secret primar; când persoana dispune de un secret străin, această informație obține un caracter secundar” [3, p.260].

Totodată, în opinia noastră, existența doar a unei singure norme juridico-penale care asigură inviolabilitatea vieții private sub forma asigurării protecției juridico-penale a secretului personal sau de familie în regim de secret primar nu este una suficientă și, prin urmare, nu corespunde așteptărilor unei societăți democratice. Astfel, secretul profesional ce asigură protecția datelor confidențiale ce vizează viața privată a victimei de către alte persoane împuternicite în virtutea profesiei să o protejeze urmează a fi ocrotit într-un alt regim de protecție a datelor personale, devinând unul secundar, auxiliar, suprastructural și dependent de cel primar.

În cadrul libertății persoanei, un loc important îl ocupă dreptul la intimitate. În acest sens, ne solidarizăm cu autorul român Cr.Nicorici care susține că starea de intimitate cuprinde nu doar *un spațiu propriu inviolabil* în care individul poate să-și manifeste „personalitatea intimă”, dar și *un domeniu propriu al gândurilor, al convorbirilor, comunicărilor confidențiale, nesupuse niciunei cenzuri*. Susținem autoarea și în ce privește definiția dată vieții private, care trebuie să fie înțeleasă ca *o parte din viața individului, în care nu este permis accesul terților, trebuind să includă și dreptul persoanei de a dezvolta relații cu semenii săi* [4, p.19].

În acest perimetru de cercetare observăm că legiuitorul moldav utilizează o normă de blanchetă („în alb”) readresându-ne la legislația extrapenală a Republicii Moldova pentru a obține definiția secretului vieții private utilizată în procesul de aplicare a normelor penale. Acest fenomen de tehnică legislativă are un caracter obiectiv. Astfel de norme pot fi revizuite periodic, ceea ce, în final, conduce la dezincriminarea parțială a faptei sau, dimpotrivă, la criminalizarea unor acțiuni care anterior nu constituiau infracțiuni, pe când însăși norma juridico-penală nu suferă nimic și nu este supusă unor modificări directe [5, p.11]. Care ar fi scopul acestui procedeu de natură tehnico-juridică? Răspunsul este unul foarte simplu – *pentru a asigura flexibilitatea aplicării normelor juridico-penale în domeniul asigurării protecției vieții private*. Așadar, pe de o parte, s-ar obține o comunicare mai rapidă și mai calitativă între legi și, pe de altă parte, s-ar exclude disconcordanțe legislative generate de situații când legea extrapenală a fost revizuită, iar legea penală încă nu a reușit să se readapteze.

În conformitate cu pct.3.1 (Protecția surselor) din Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova [6], *jurnalistul protejează identitatea surselor, inclusiv în fața instanței de judecată, procurorilor, polițiștilor și altor organe de drept*. Protecția secretului profesional și a confidențialității surselor este în egală măsură un drept și o obligație a jurnalistului. Protecția surselor se acordă doar în acele cazuri când dezvăluirea identității acestora le pune în pericol viața, securitatea sau activitatea profesională.

Pentru a proteja în mod adecvat identitatea unei surse, este necesar să se protejeze toate formele de informație care sunt susceptibile să ducă la identificarea acestei surse. Deci, potențialul de identificare a sursei determină tipul de informații protejate și amploarea acestei protecții.

În măsura în care dezvăluirea poate duce la identificarea unei surse, sunt protejate următoarele informații: numele unei surse și adresa acesteia, numărul ei de telefon și de fax, numele patronului acesteia și alte date

personale, precum și vocea sursei și fotografiile pe care ea figurează; „*circumstanțele concrete ale obținerii de informații*” – de exemplu, ora și locul unei întâlniri cu o sursă, mijlocul de corespondență utilizat sau particularitățile convenite între o sursă și un jurnalist; „*partea nepublicată a informației furnizate de către o sursă unui jurnalist*” – de exemplu, alte fapte, date, sunete sau imagini care pot indica identitatea unei surse și care nu au fost încă publicate de către jurnalist; „*datele personale ale jurnaliștilor și ale patronilor lor, legate de activitatea lor profesională*” – respectiv, date personale legate de activitatea jurnaliștilor care ar putea fi găsite, de exemplu, în listele de adrese, notele de apeluri telefonice, de comunicații informatice, documentele de călătorie sau în extrasele de pe conturi bancare.

Mai mult, în conformitate cu prevederile art.18 (Nedivulgarea sursei de informație) din Legea presei a Republicii Moldova, nr.243 din 26.10.1994 [7], *publicațiile periodice și agențiile de presă nu sunt în drept să divulge sursa de informație sau pseudonimul autorului, fără consimțământul lor. Sursa de informație sau pseudonimul autorului pot fi divulgate doar în cazul în care materialul difuzat întrunește elementele constitutive ale infracțiunii și doar la decizia instanței de judecată.*

Trebuie să fie posibil de a dovedi în mod convingător că divulgarea răspunde unui interes legitim care prevalează în mod clar asupra interesului general legat de nedivulgare. În acest context, expresia „*în mod convingător*” înseamnă că evaluarea faptelor unui anumit caz și folosirea unei puteri discreționare trebuie să fie susceptibile de verificare ulterioară. Se recomandă autorităților competente să specifice motivele pentru care un interes serios prevalează asupra interesului de nedivulgare. Trebuie să fie dovedită *legătura de cauzalitate între divulgare și luarea în considerare a interesului legitim*. Divulgarea nu ar trebui să fie justificată decât dacă alte mijloace sau surse au fost în prealabil epuizate fără succes de către părțile la o procedură de divulgare. S-ar putea să nu se țină cont de interesul public de nedivulgare, în special dacă divulgarea este necesară pentru „*protecția vieții umane*”, „*prevenirea unei crime grave*” sau pentru „*apărarea, în cadrul unei proceduri judiciare, a unei persoane acuzate sau inculcate de comiterea unei crime grave*”.

Potrivit pct.4.1 (Viața privată) din Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, „*jurnalistul este dator să respecte dreptul la viață privată și demnitate al persoanelor. Imixtiunea în viața privată este permisă numai atunci când interesul public în dezvăluirea faptelor prevalează în fața protecției imaginii persoanei*”. Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane publice, fără consimțământul acesteia, doar atunci când un atare comportament îi afectează capacitatea de exercitare a funcției publice. Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane private doar dacă acest comportament tulbură ordinea publică sau încalcă drepturile altor persoane. Jurnalistul nu furnizează publicului detaliile morbide ale crimelor, accidentelor și catastrofelor naturale sau detaliile privind tehnicile suicidare. Aceleași reguli se aplică și materialelor vizuale (fotografii, materiale video). Jurnalistul respectă intimitatea persoanelor și cere permisiunea de a le fotografia/filma, cu excepția cazului în care acestea se află într-un loc public. Imaginile reprezentând nuduri trebuie procesate electronic, pentru protejarea zonelor intime. Excepție fac imaginile artistice. Imaginile trebuie să reprezinte realitatea cu acuratețe. Procesarea electronică nu trebuie folosită pentru a crea o impresie falsă asupra persoanelor și evenimentelor.

La fel, jurnaliștilor și se interzice difuzarea informațiilor ce poartă caracter extremist. Așadar, în conformitate cu art.7 al Legii Republicii Moldova *privind contracararea activității extremiste*, nr.54 din 21.02.2003 [8], mijlocul de informare în masă răspunde pentru difuzarea materialelor cu caracter extremist și desfășurarea activității extremiste.

Potrivit lit.b) art.1 al aceleiași legi, activitatea extremistă desemnează etalarea, confecționarea, răspândirea, precum și deținerea în vederea difuzării publice a atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste, de asemenea a atributelor ori simbolurilor create prin stilizarea atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste ce pot fi confundate cu acestea.

În conformitate cu alin.(1) art.7 al Legii *audiovizualului* din România, nr.504 din 11.07.2002 [9], caracterul confidențial al surselor de informare utilizate în conceperea sau elaborarea de știri, de emisiuni sau de alte elemente ale serviciilor de programe este garantat de această lege. Mai mult, potrivit alin.(2) art.7 al acestei legi, orice jurnalist sau realizator de programe este liber să nu dezvăluie date de natură să identifice sursa informațiilor obținute în legătură directă cu activitatea sa profesională.

În această ordine de idei, devin relevante prevederile de la alin.(3) art.7 al legii române, conform cărora se consideră date de natură să identifice o sursă următoarele: a) numele și datele personale, precum și vocea sau

imaginea unei surse; b) circumstanțele concrete ale obținerii informațiilor de către jurnalist; c) partea nepublicată a informației furnizate de sursă jurnalistului; d) datele cu caracter personal ale jurnalistului sau radiodifuzorului, legate de activitatea pentru obținerea informațiilor difuzate.

O prevedere de însemnătate crucială pentru determinarea revocabilității secretului profesional al jurnalistului este prevăzută la alin.(6) art.7 al aceleiași legi: „Dezvăluirea unei surse de informare poate fi dispusă de instanțele judecătorești numai dacă aceasta este necesară pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice, precum și în măsura în care această dezvăluire este necesară pentru soluționarea cauzei aflate în fața instanței judecătorești, atunci când: a) nu există sau au fost epuizate măsuri alternative la divulgare cu efect similar; b) interesul legitim al divulgării depășește interesul legitim al nedivulgării”.

În conformitate cu alin.(1) art.33 al Deciziei Consiliului Național al Audiovizualului din România privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual, nr.220/2011 din 24.02. 2011 [10], orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Informațiile privind adresa unei persoane sau a familiei sale, numerele lor de telefon sau adresele de e-mail nu pot fi dezvăluite fără permisiunea acestora; utilizarea datelor cu caracter personal este permisă în condițiile legii speciale. Potrivit prevederilor din alin.(3) art.33 al Deciziei, este interzisă difuzarea de știri, dezbateri, anchete sau de reportaje audiovizuale care constituie imixtiuni în viața privată și de familie a persoanei, fără acordul acesteia. Fac excepție de la prevederile alin.(3) art.33 situațiile în care sunt întrunite cumulativ următoarele condiții: a) existența unui interes public justificat; b) existența unei legături semnificative și clare între viața privată și de familie a persoanei și interesul public justificat.

Totodată, în conformitate cu prevederile de la alin.(1) art.44 al Deciziei nr.220/2011, nu pot fi difuzate înregistrări realizate și puse la dispoziția furnizorilor de servicii media audiovizuale de către autoritățile polițienești sau judiciare, indiferent de suportul informatic utilizat, fără acordul persoanelor care sunt victime ale unor infracțiuni, fără acordul familiilor acestora sau, după caz, al reprezentanților legali. Potrivit alin.(2) art.44 al Deciziei nr.220/2011, nu poate fi dezvăluită în niciun mod identitatea persoanelor care sunt victime ale infracțiunilor privitoare la viața sexuală; se exceptează situațiile în care victimele și-au dat acordul scris, sub condiția respectării limitelor de identificare stabilite prin acordul încheiat anterior difuzării; acordul prealabil nu poate justifica încălcări ale drepturilor și libertăților altor persoane, ordinea publică sau bunele moravuri și nici nu poate înlătura răspunderea furnizorului de servicii media audiovizuale pentru conținutul programelor, prevăzută la art.3 al Legii audiovizualului.

În conformitate cu prevederile de la alin.(1) art.75 al Deciziei nr.220/2011, relatările despre dezastre sau tragedii colective trebuie să fie realizate cu decență și discernământ, fără a induce panică. În alin.(2) art.75 al acestui act normativ se prevede că radiodifuzorii nu trebuie să repete nejustificat imaginile șocante. Mai mult, potrivit alin.(4) art.75 al acestei Decizii, este interzisă dezvăluirea de către radiodifuzori a identității victimelor până la comunicarea oficială a acesteia.

Datele personale a căror protecție este asigurată prin regimul secretului profesional al jurnalistului posedă trei semne obligatorii:

- 1) informația vizează o activitate profesională specifică (medicală, notarială, de avocat etc.);
- 2) metoda specifică de obținere a informației – datele cu caracter confidențial sunt comunicate în mod benevol de către posesorul acestora către persoana care își îndeplinește obligațiile profesionale;
- 3) stocarea și păstrarea obligatorie a acestei informației – obligația de a asigura păstrarea informației obținute este prevăzută la nivel legislativ [11, p.192].

Pe lista secretelor profesionale este înscris și secretul profesional al jurnalistului sau secretul profesional al redacției. La nivel internațional, protecția sursei de informare – a jurnalistului – este asigurată de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (art.10) și de alte acte. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat că absența unei asemenea protecții ar putea descuraja sursele ziaristilor de a ajuta presa ca publicul să fie informat asupra unor probleme de interes general [1, p.340].

Profesorul Ig.Dolea subliniază că o măsură prin care un ziarist ar fi obligat să divulge sursa de informare nu este în concordanță cu dispozițiile art.10 din Convenție, decât dacă s-ar justifica un imperativ de interes preponderent public, iar continuând analiza acestei probleme juridice autorul citat menționează că norma din art.10 al Convenției apără dreptul jurnaliștilor cu privire la informațiile de interes general, din moment ce aceste informații sunt expuse cu bună-credință de ei pe baza unor fapte exacte și precise, respectând deontologia profesională [Ibidem].

Un jurnalist este în mod normal o persoană fizică. Totuși, deținători ai informației furnizate de către o sursă pot fi nu doar jurnaliștii înșiși, ci și patronii lor. Persoanele juridice, cum sunt editurile sau agențiile de presă, trebuie de asemenea să fie protejate ca „jurnaliști”.

În acest context este de menționat că în art.90 alin.(3) pct.5) CPP RM se stabilește privilegiul: sursa de informare – jurnalistul. Privilegiul *sursa de informare – jurnalistul* determină dreptul de a nu răspunde la întrebări în instanță, dacă aceasta ar conduce la descoperirea sursei de informație.

De remarcat că acest drept are atât conotație de imunitate, cât și de privilegiu. Dintr-un punct de vedere, jurnalistul, pentru a asigura protecția sursei, nu ar avea dreptul s-o descopere, pornind de la faptul că persoana care a pus la dispoziția jurnalistului sursa respectivă era convinsă că identitatea sa va fi protejată de confidențialitate. Astfel, apare un drept al persoanei – sursă de informație: de a-și păstra în anonimată identitatea.

Dintr-un alt punct de vedere, însăși legea procesual penală permite jurnalistului de a divulga sursa, în art.90 alin.(3) pct.5) legiuitorul menționând: „*cu excepția cazului în care persoana benevol dorește să depună mărturie*”. În cazul de față, determinant, în opinia autorului Ig.Dolea, este raportul dintre jurnalist și sursa de informare. Dacă între ei există o convenție de păstrare în secret a identității sursei, autorul citat consideră că jurnalistului nu i se permite să divulge identitatea sursei [1, p.339-340]. Acest privilegiu este însă revocabil, legea stabilind că jurnalistul poate fi totuși citat și ascultat ca martor, dacă este vorba despre prevenirea sau descoperirea infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave.

Singurul caz când o persoană poate fi obligată să divulge sursa de informare poate avea loc exclusiv în cadrul unui proces penal și doar dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții: dosarul penal vizează infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave; divulgarea sursei este absolut necesară pentru urmărirea penală; au fost epuizate toate posibilitățile de a identifica sursa de informare prin alte mijloace.

Pentru a nu se produce repercusiuni negative cu privire la activitatea sa profesională, relațiile sociale ori personale, sau chiar referitoare la integritatea fizică și viața sa, jurnalistul este nevoit adesea să nu divulge identitatea sursei. Autorul român E.V. Frâncu susține că *păstrarea anonimatului sursei jurnalistului se impune a fi reglementată* din respect pentru persoana care i-a furnizat informația, dar și pentru ca jurnalistul să nu-și piardă credibilitatea, cu consecințe defavorabile în ce privește posibilitatea de a mai obține, în viitor, informații de la alte surse care vor dori să-și păstreze anonimatul [12, p.34-35].

Fiind vorba de o relație personală, bazată pe încredere, care poate să ducă la consecințe dăunătoare pentru persoana care oferă informații, în viitorul Statut al jurnalistului, ca normă juridică, *ar fi necesar să se reglementeze obligația de a nu fi divulgată identitatea sursei*, așa cum, de altfel, avocații, medicii ș.a. sunt obligați să păstreze secretul informațiilor și identitatea persoanelor care le-au furnizat date de interes profesional. Această prevedere trebuie să fie expres menționată în Statutul profesiei de jurnalist sau chiar într-o prevedere legală, legată de profesie, cu atât mai mult cu cât Recomandarea Consiliului Europei R (2000)7, în acest sens, nu a fost încă transpusă integral în legislația României [12, p.34-35].

În actele internaționale regionale ale UE este proclamat principiul proporționalității dintre dreptul la respectul vieții private și dreptul la libertatea exprimării.

În domeniul mass-media protecția vieții private a persoanelor la nivel internațional este garantată de următoarele acte normative:

- Recomandarea 582(1970) *privind comunicarea media și drepturile omului*;
- Recomandarea nr.R(2000)7 „*Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație*” (adoptată de Comitetul de Miniștri la 8 martie 2000, în cadrul celei de-a 701-a reuniuni a Comitetului de Miniștri) [13];
- Rezoluția 1954(2013) „*Securitatea națională și acces la informație*” [14];
- Rezoluția 957(1991)1 *cu privire la situația radioului local în Europa* [15];
- Rezoluția 1003(1993)1 *cu privire la etica în jurnalism* [16];
- Rezoluția 1165 (1998)1 „*Dreptul la viața privată*” [17]. În cadrul acestei Rezoluții este prevăzut principiul proporționalității dintre dreptul la respectul vieții private și dreptul la libertatea exprimării;
- Recomandarea 1555 (2002)1 „*Imaginea femeii în media*” [18];
- Recomandarea 1882 (2009) „*Promovarea serviciilor Internet și a altor servicii media online apropiate minorilor*” [19];
- Rezoluția 1970(2014) „*Internetul și politica: impactul noilor tehnologii informaționale și de comunicare asupra democrației*” [20];
- Rezoluția 1843 (2011) „*Protecția vieții private și a datelor personale pe Internet și în media online*” [21].

Așadar, în conformitate cu Anexa la Recomandarea nr.R(2000)7 „Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație”, termenul „**jurnalist**” desemnează orice persoană fizică sau juridică care practică cu titlu regulat sau profesional colectarea și difuzarea de informații publicului prin intermediul oricărui mijloc de comunicare în masă.

În conformitate cu Anexa la Recomandarea nr.R(2000)7 „Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație”, termenul „**informație**” desemnează orice expunere de fapt, de opinie sau de idee, sub formă de text, de sunet și/sau de imagine. Termenul „**sursă**” desemnează orice persoană care furnizează informații unui jurnalist. Termenul „**informație care identifică o sursă**” desemnează, în măsura în care aceasta riscă să ducă la identificarea unei surse: *numele și datele personale, precum și vocea și imaginea unei surse; circumstanțele concrete ale obținerii de informații de către un jurnalist de la o sursă; partea nepublicată a informației furnizate de către o sursă unui jurnalist și datele personale ale jurnaliștilor și ale patronilor lor, legate de activitatea lor profesională.*

Recomandarea nr.R(2000)7 prevede câteva principii pe care se bazează drepturile de nedevulgare și limitele la dreptul de nedivulgare. În sensul acestei Recomandări, *divulgarea informațiilor care identifică o sursă nu ar trebui să fie considerată necesară decât dacă se poate dovedi în mod convingător că nu există măsuri rezonabile alternative divulgării sau că acestea au fost epuizate de către persoanele sau autoritățile publice care caută să obțină divulgarea, și că interesul legitim de divulgare prevalează clar asupra interesului public de nedivulgare, avându-se în vedere că: un imperativ preponderent în ceea ce privește necesitatea divulgării este dovedit; circumstanțele prezintă un caracter suficient de vital și de grav; necesitatea divulgării este considerată ca răspunzând unei necesități sociale imperioase și că Statele membre beneficiază de o anumită libertate de apreciere pentru a judeca cu privire la această necesitate, dar această libertate este supusă controlului Curții Europene pentru Drepturile Omului [13].*

În conformitate cu **Principiul 5 (Condiții privitoare la divulgare)** prevăzut de Recomandarea nr.R(2000)7, jurnaliștii ar trebui să fie informați de către autoritățile competente despre dreptul lor de a nu divulga informațiile care identifică o sursă, precum și despre limitele acestui drept, înainte ca divulgarea să fie cerută.

Recomandarea se limitează ca să vorbească despre dreptul nu și despre obligația jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele, ceea ce nu ar trebui să împiedice Statele membre să prevadă în legislația lor națională o protecție mai strictă a surselor, inclusiv în privința jurnaliștilor. Recomandarea ține cont de sistemele de protecție naționale instituite în unele State membre în cadrul legislației sau al practicii, de exemplu, prin recunoașterea dreptului specific al jurnaliștilor de a refuza să depună mărturie în fața unei instanțe judecătorești cu privire la chestiuni care au legătură cu activitățile lor profesionale. Recomandarea nu vizează nici stabilirea de limite speciale pentru drepturile jurnaliștilor și nici reducerea normelor de protecție deja obținute la nivel național. Dimpotrivă, ea are menirea să întărească aceste drepturi.

În sensul Recomandării 582(1970) *privind comunicarea media și drepturile omului* [22], **dreptul la viața privată** cuprinde *dreptul unei persoane de a-și trăi propria viață cu un amestec minim adus dreptului la viață personală, familială și domestică, integrității fizice și psihice, onoarei și reputației sale; dreptul de a evita apariția în lumină falsă, neadmiterea relevării datelor irelevante și jenante, publicării neautorizate a fotografiilor private; protecția împotriva uzului neautorizat al corespondențelor private; protecția de la destăinuirea informației oferite sau obținute în mod confidențial de la persoană.*

În conformitate cu Rezoluția 1003(1993)1 *cu privire la etica în jurnalism* [23], **dreptul indivizilor la viață privată trebuie să fie respectat**. Persoanele care sunt implicate în viața publică se bucură de dreptul la viața lor privată, cu excepția cazurilor când viața lor privată poate avea un impact asupra vieții lor publice. Recomandarea prevede că faptul că persoana deține un post public nu o privează de dreptul la respectarea vieții sale private.

În pct.18 al Rezoluției 1843 (2011) „*Protecția vieții private și a datelor personale pe Internet și în media online*” [24] sunt relatate principiile de protecție a vieții private și a datelor personale în domeniul tehnologiilor informaționale. Printre acestea se arată că *fiecare trebuie să fie apt să-și controleze uzul de datele personale proprii de către alții, inclusiv să-și controleze orice acces, colectare, stocare, dezvăluire, manipulare, exploatare sau altă procesare a datelor personale, cu excepția datelor tehnice necesare pentru retenția legală a traficului de date electronice și pentru localizarea acestor date; controlul de uz al datelor personale va include dreptul de a cunoaște și de a rectifica datele personale, precum și dreptul de a șterge toate informațiile care au fost oferite fără temei legal în sistemele de date electronice.* În special, datele personale nu pot fi folosite de alții

până când persoana la care se referă astfel de date nu și-a exprimat acordul preventiv ce solicită exprimarea consimțământului în deplină cunoaștere a acestui uz, în special manifestarea voinței libere, specifice și informate, și exclude orice uz automat sau tacit; consimțământul poate fi retras în orice timp, iar din momentul retragerii datele personale nu pot fi utilizate pe viitor.

Protecție avansată urmează a fi acordată imaginilor private, datelor personale ale minorilor și ale persoanelor cu dizabilități mentale sau psihologice; datelor personale referitoare la originea etnică; datelor personale medicale cu privire la sănătate și viața sexuală; datelor personale biometrice și datelor genetice; datelor personale cu caracter politic; datelor personale filosofice și religioase; datelor personale financiare, precum și altor informații care formează domeniu-cheie al vieții private. Totodată, protecție avansată urmează a fi acordată datelor personale legate de procesele judiciare, secretelor profesionale ale avocaților, secretelor profesionale ale lucrătorilor medicali și ale jurnaliștilor. Spre exemplu, în cauza *Tourancheau și July împotriva Franței*, nr. 53886/00 din 24 noiembrie 2015 [25], divulgarea s-a manifestat în publicarea informațiilor dintr-o anchetă pendinte a unui omor, de mare interes public. Articolul de presă în discuție se referea la uciderea unei tinere, înjunghiată în mai 1996. În articol erau descrise circumstanțele omorului și relația dintre cei doi suspecți înainte de comiterea acestuia.

După cum se arată în cauza *Nordisk Film & TV A/S împotriva Danemarcei*, nr.40485/02 din 8 decembrie 2005 [26], *protecția surselor jurnalistice este una dintre pietrele de temelie ale libertății presei, iar absența unei asemenea practici ar putea descuraja sursele jurnalistice în a ajuta presa să informeze publicul în problemele de interes general.*

În cauza *Peck împotriva Regatului Unit* din 28 ianuarie 2003 [27] (*divulgarea către mass-media a unei secvențe filmate pe stradă de o cameră de televiziune cu circuit închis instalată de Consiliul municipal, care îl arăta pe reclamant în momentul în care își tăia venele*), Curtea a constatat că divulgarea materialului filmat de către Consiliul municipal nu a fost însoțită de suficiente garanții și constituia o ingerință disproporționată și nejustificată în viața privată a reclamantului, cu încălcarea art.8 din Convenție. În special, a constatat că, în circumstanțele cauzei, nu erau motive suficiente sau relevante care să justifice divulgarea directă de către Consiliu către public a fotografiilor din materialul filmat fără acordul Consiliului din partea reclamantului sau fără să-i mascheze identitatea, ori care să justifice dezvăluirea imaginilor către mass-media fără luarea unor măsuri care să garanteze, în măsura posibilului, că mascarea identității va fi făcută de mass-media.

În cauzele *Armonas împotriva Lituaniei* [28] și *Biriuk împotriva Lituaniei* [29] din 25 noiembrie 2008, cel mai mare cotidian al Lituaniei a publicat în 2001 un articol pe prima pagină despre amenințarea SIDA într-o zonă îndepărtată din Lituania. În special, angajații dintr-un centru medical pentru combaterea SIDA și dintr-un spital erau citați drept confirmând că reclamantii erau seropozitivi. Cea de a doua reclamantă, descrisă ca fiind „renumită pentru promiscuitate”, ar avea doi copii ilegitali cu primul reclamant. Exprimându-și în special preocuparea față de faptul că, potrivit ziarului, informațiile despre boala reclamantilor fusese confirmate de personalul medical, Curtea a observat că era crucial ca dreptul intern să garanteze confidențialitatea pacienților și să descurajeze orice divulgare de date cu caracter personal, în special având în vedere impactul negativ al unor astfel de informații asupra disponibilității altor persoane de a face voluntar teste HIV și de a solicita un tratament adecvat.

În cauza *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* din 27 iunie 2017 [30], în urma publicării de către două companii a informațiilor personale fiscale despre 1,2 de milioane de persoane, autoritățile interne au hotărât că *o publicare atât de masivă a unor date cu caracter personal a fost ilegală în temeiul legislației în materie de protecție a datelor și a interzis astfel de publicări de informații în masă, în viitor. Companiile s-au plâns că interdicția le-a încălcat dreptul la libertatea de exprimare. În această cauză, Marea Cameră a fost de acord cu concluzia instanțelor interne, potrivit căreia colectarea și diseminarea în masă de date fiscale nu a contribuit la o dezbatere de interes public și nu a avut un scop strict jurnalist.*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut în decizia sa în cauza *De Haes și Gijssels împotriva Belgiei* din 24 februarie 1997 [31] că redactorul unui ziar și un jurnalist care lucrează pentru acest ziar ar putea pretinde în egală măsură să beneficieze de dreptul de a nu divulga o sursă conform articolului 10 din Convenție. Înseamnă că un jurnalist, în mod normal, lucrează în mod regulat și primește sub o formă sau alta o remunerație pentru munca sa. Iată de ce în Recomandare este folosită expresia „care practică cu titlu regulat sau profesional”. Totuși aceasta nu trebuie să excludă jurnaliștii care lucrează independent sau prin cumul, la început de carieră sau care consacră un anumit timp unei anchete independente. O acreditare sau o afiliere

profesională nu sunt necesare. Totuși, indivizii care în alte circumstanțe nu s-ar considera drept jurnaliști nu trebuie să aibă calitatea de jurnaliști în sensul acestei Recomandări.

În cauza *Dupuis și alții împotriva Franței*, nr.1914/02 din 7 iunie 2007 [32], reclamanții publicaseră materiale dintr-o anchetă penală pendinte. Curtea a constatat încălcarea articolului 10 din Convenție, dat fiind interesul public pentru acest caz și nivelul publicității existente. Cazul se referea la o controversă politică de amploare existentă în cadrul guvernului francez referitoare la interceptarea convorbirilor telefonice. Când ancheta cu privire la șeful adjunct al cabinetului Președintelui (G.M.) era în desfășurare, reclamanții publicaseră o carte în care era descrisă desfășurarea operațiunilor de supraveghere. Cartea reproducea înregistrări oficiale ale declarațiilor făcute în fața judecătorilor de instrucție și facsimile ale interceptărilor telefonice care erau identice cu conținutul documentelor din dosarul anchetei judiciare.

Reclamanții au fost găsiți vinovați de comiterea infracțiunii de utilizare a informațiilor obținute prin încălcarea confidențialității anchetei sau a celei profesionale. Ei au fost obligați să plătească o amendă, dar și daune lui G.M.

Curtea a considerat că condamnarea reclamanților urmărea scopul asigurării bunei administrări a justiției prin prevenirea oricărei influențe străine în cazul acelei administrări. Cu privire la necesitatea ingerinței într-o societate democratică, subiectul cărții se referea la o dezbatere de un interes public considerabil. Recunoscând rolul vital jucat de presă, Curtea a subliniat că „*de principiu, jurnaliștii nu pot fi eliberați de obligația respectării legii penale, în baza faptului că articolul 10 le acordă o protecție*”.

Fusese necesar să se acorde cea mai mare atenție evaluării nevoii de a pedepsi jurnaliștii pentru utilizarea informațiilor obținute prin încălcarea confidențialității unei anchete sau a confidențialității profesionale, atunci când acest fapt contribuia la o dezbatere publică de o asemenea importanță. Reclamanții au acționat în conformitate cu standardele care le guvernează profesia de jurnaliști, de vreme ce publicația contestată era relevantă nu doar pentru subiectul în discuție, ci și pentru credibilitatea informației prezentate

În cauza *Dammann împotriva Elveției*, nr.7751/01 din 25 aprilie 2006 [33], reclamantul a fost condamnat pentru că ar fi obținut, prin încălcarea secretului de stat, informații cu privire la condamnările anterioare ale persoanelor private. În calitate de reporter al unui cotidian pentru procesele de judecată, reclamantul a decis să investigheze un jaf major care avusese loc după o spargere la un oficiu poștal din Zürich. Ca parte a acelei anchete, el telefonase dispecerul telefonic al Procuraturii. De vreme ce niciun procuror nu era disponibil, reclamantul a transmis unei asistente din administrație o listă ce conținea numele persoanelor care erau arestate în dosarul privind jaful și i-a cerut informații despre existența condamnărilor anterioare în cazul persoanelor în discuție. După consultarea bazei de date a Procuraturii, asistenta i-a trimis reclamantului un fax care conținea informațiile cerute. Reclamantul nu a publicat informația și nici nu a folosit-o în alte scopuri. Totuși, acesta a arătat aparent faxul unui ofițer de poliție, care a raportat incidentul la Procuratură. Au fost inițiate proceduri penale împotriva reclamantului și asistentei din administrație. Ea a fost condamnată pentru încălcarea secretului de stat și a fost concediată din Procuratură. Reclamantul a fost acuzat de instigarea altei persoane la divulgarea secretelor oficiale. Acesta a fost achitat în primă instanță, dar condamnat în apel la plata unei amenzi de aproximativ 325 euro.

Curtea a considerat că ingerința a urmărit un scop legitim, și anume – prevenirea „*divulgării informației obținute în mod confidențial*”. În opinia Curții, guvernul elvețian trebuia să poarte o mare parte din responsabilitate pentru indiscreția comisă de către asistenta din cadrul Procuraturii, mai ales în cazul în care reclamantul nu a indus-o în eroare, nu a amenințat-o sau nu a presat-o să dezvăluie informațiile dorite. În plus, exercițiul drepturilor persoanelor în discuție nu a suferit niciun prejudiciu. Deși la o anumită etapă putea exista un risc de ingerință în drepturile altor persoane, acesta a dispărut odată ce reclamantul a decis să nu publice informațiile în discuție. Mai mult, chiar dacă sancțiunea impusă reclamantului nu era foarte dură, ceea ce a contat nu a fost sancționarea cu o pedeapsă minoră, ci faptul că a existat o sancțiune în sine. Astfel, condamnarea reclamantului nu a fost proporțională în mod rezonabil cu realizarea scopului legitim în discuție.

Ține în primul rând de tribunalele naționale să evalueze impactul unui articol de presă pentru rezultatele anchetelor. Nu este necesar să se demonstreze rezultatul actual al influenței negative; contează faptul că articolul putea submina buna administrare a justiției, mai ales în cazul participării juraților. În acest sens, perioada de timp dintre publicarea și finalizarea unei investigații sau desfășurarea unui proces reprezintă un aspect relevant.

Statele au obligația de a asigura stocarea în siguranță a informațiilor confidențiale aflate în posesia lor, de a investiga eventualele divulgări de informații și de a oferi remedii pentru încălcarea drepturilor garantate de articolul 8 din Convenție.

Concluzii

Spre regret, constatăm la moment lipsa în Republica Moldova a unui cadru sancționator adecvat pentru încălcarea secretului profesional, deși unele norme există. *De lege lata*, observăm că legea penală a României prevede o normă care permite încadrarea divulgării secretului profesional al jurnalistului. Astfel, este prohibițiunea generală cu privire la indamisibilitatea divulgării secretului profesional stabilită în art.227 din Noul Cod penal al României: *Divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.*

În publicațiile precedente [34, p.49] am menționat că în Codul penal al Republicii Moldova o astfel de normă juridico-penală lipsește, însă, ținând cont de faptul că obligația de a păstra secretul profesional al jurnalistului corespunde dreptului persoanei la confidențialitate și intimitate ca parte componentă a dreptului la respectarea vieții private, se va aplica norma generală cu privire la încălcarea inviolabilității vieții personale prevăzută la art.177 CP RM – *culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei*. Pe cale de consecință, luând în considerare dezideratul conform căruia obligația specială de a păstra secretul profesional trebuie să fie conținută în legislația națională a statelor membre sau a organismelor profesionale naționale competente cu puterea de a adopta reguli obligatorii ale profesiei, iar regulile naționale privind secretul profesional trebuie să includă și sancțiunile corespunzătoare în caz de încălcare a lor, se propune revizuirea cadrului incriminator în legea penală a Republicii Moldova.

Referințe:

- DOLEA, Ig. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p.339-340. ISBN 978-9975-9927-7-0
- GÎRLA, L., MOȚOC, C. *Protecția juridico-penală a secretului profesional medical în legea penală a României și a Republicii Moldova*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Seria Științe sociale, 2019, nr.3(123), p.195. ISSN 1814-3199
- MOȚOC, C. *Natura juridică a secretului profesional în legislația extrapenală a Republicii Moldova*. În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Științe juridice*, 8-9 noiembrie 2018. Chișinău: CEP USM, 2018, p.260. ISBN 978-9975-142-50-2
- NICORICI, C. *Violaarea vieții private. Printre capcanele unei noi incriminări*. În: *Penalmente Relevant*, 2017, nr.1, p.19. ISSN-L 2501-1367
- Энциклопедия уголовного права. Том 2. Уголовный закон*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2005, с.11. ISBN 5-91005-005-2
- Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova. <https://consiliuldepresa.md/upload/cod-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-finalpdf-5a427fc6d6d40pdf-5a44b059936bd.pdf>
- Legea presei a Republicii Moldova, nr.243 din 26.10.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.243.
- Legea Republicii Moldova privind contracararea activității extremiste, nr.54 din 21.02.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.56-58.
- Legea audiovizualului, nr.504 din 11.07.2002. În: *Monitorul Oficial al României*, 2002, nr.534.
- Decizia Consiliului Național al Audiovizualului din România nr.220/2011 din 24.02.2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual (Text în vigoare începând cu data de 26 martie 2017. Text actualizat prin produsul informatic legislativ LEX EXPERT în baza actelor normative modificatoare, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, până la 24 februarie 2017).
- MOȚOC, C. *Secretul de serviciu și secretul profesional în perspectiva extrapenală comparativă (România și Republica Moldova)*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.192.
- FRÂNCU, E.V. *Statutul profesional al jurnalistului*: Rezumat al tezei de doctorat. București: Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 2017, p.34-35.
- Recomandarea nr.R(2000)7 „Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație” (adoptată de Comitetul de Miniștri la 8 martie 2000, în cadrul celei de-a 701-a reuniuni a Comitetului de Miniștri). http://apel.md/files/docs/Rec_2000_7_Drept_jurn_dezv_surse_ro.pdf
- Resolution 1954 (2013) National security and access to information. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
- Resolution 957 (1991) 1 on the situation of local radio in Europe. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>

16. Resolution 1003 (1993) on the ethics of journalism. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
17. Resolution 1165 (1998) Right to privacy. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
18. Recommendation 1555 (2002) The image of women in the media. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
19. Recommendation 1882 (2009) The promotion of Internet and online media services appropriate for minors. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
20. Resolution 1970 (2014) Internet and politics: the impact of new information and communication technology on democracy. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
21. Resolution 1843 (2011) The protection of privacy and personal data on the Internet and online media. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
22. Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
23. Resolution 1003 (1993) on the ethics of journalism. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
24. Resolution 1843 (2011) The protection of privacy and personal data on the Internet and online media. In: *Recommendations and Resolutions adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the field of media and information society Directorate General of Human Rights and the Rule of Law Strasbourg*, 2015. 190 p. <https://rm.coe.int/16806461f9>
25. *Tourancheau Patricia et July Serge contre la France*. Décision sur la recevabilité de la requête n°53886/00. La Cour européenne des Droits de l'Homme (première section), siégeant le 2 octobre 2003. <http://echr.ketse.com/doc/53886.00-fr-20031002/view/>
26. Decision by the European Court of Human Rights (First Section), case of Nordisk Film & TV A/S v. Denmark, Application no. 40485/02 of 8 December 2005. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/2005-12-08_40485.02_nordisk_film_tv_a_s_v._denmark.pdf
27. *Case of Peck versus The United Kingdom* (Application no.44647/98). Judgement Strasbourg, 28 January 2003. Final 28.04.2003. <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2016/07/Peck-v-UK-ECHR-28-Jan-03.pdf>
28. *Armonas versus Lithuania* (Application no.36919/02) (2009) 48 EHRR 53, [2009] EMLR 7, 36919/02, [2008] ECHR 1526, 27 BHRC 389 <https://swarb.co.uk/armonas-v-lithuania-echr-25-nov-2008/>
29. *Biriuk versus Lithuania* (no.23373/03). <https://www.globalhealthrights.org/europe/biriuk-v-lithuania/>
30. *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy versus Finland*. 27 iunie 2017 (Application no. 931/13) Judgement Strasbourg 27 June 2017 <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2013-000931-2.pdf>
31. *De Haes and Gijssels versus Belgium* - 19983/92 Judgment 24.2.1997. February 1997. <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2016/07/002-9436.pdf>
32. *Case of Dupuis and others versus France* (Application no.1914/02) Final judgement 12/11/2007 STRASBOURG 7 June 2007. <http://www.unionedirittiumani.it/wp-content/uploads/2014/11/dupuis-and-others-v.-france.pdf>
33. *Case of Dammann versus Switzerland* (Application no.77551/01). European Court of Human Rights. <https://www.Srb.com/case/dammann-v-switzerland/>
34. GÎRLA, L., MOȚOC, C. Protecția juridico-penală a secretului profesional al avocatului. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2019, nr.2(36), p.49.

Date despre autor:

Lilia GÎRLA, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: liliagyrla@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4979-3027

Prezentat la 02.07.2019